

Anaxarchos

Testimonia DK 72 A

A 1 = Diogenés Laertios, Vitae philosophorum IX, 58–60

Ἀνάξαρχος Ἀβδηρίτης. οὗτος ἤκουσε Διογένους τοῦ Σμυρναίου· ὁ δὲ Μητροδώρου τοῦ Χίου, ὃς ἔλεγε μὴδ' αὐτὸ τοῦτ' εἰδέναι ὅτι οὐδὲν οἶδε· Μητρόδωρον δὲ Νεσσᾶ τοῦ Χίου, οἱ δὲ Δημοκρίτου φασὶν ἀκοῦσαι. ὁ δ' οὖν Ἀνάξαρχος καὶ Ἀλεξάνδρῳ συνῆν καὶ ἠκμαζε κατὰ τὴν δεκάτην καὶ ἑκατοστήν ὀλυμπιάδα (-340/-337) καὶ εἶχεν ἐχθρὸν Νικοκρέοντα τὸν Κύπρου τύραννον· καὶ ποτε ἐν συμποσίῳ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐρωτήσαντος αὐτόν, τί ἄρα δοκεῖ τὸ δεῖπνον, εἰπεῖν φασιν· ὦ βασιλεῦ, πάντα πολυτελῶς· ἔδει δὲ λοιπὸν κεφαλὴν σατράπου τινὸς παρατεθεῖσθαι ἄπορρίπτων πρὸς τὸν Νικοκρέοντα. (59) ὁ δὲ μνησικακήσας μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ βασιλέως ὅτε πλέων ἀκουσίως προσηνέχθη τῇ Κύπρῳ ὁ Ἀνάξαρχος, συλλαβὼν αὐτὸν καὶ εἰς ὄλμον βαλὼν ἐκέλευσε τύπτεσθαι σιδηροῖς ὑπέροισ. τὸν δὲ οὐ φροντίσαντα τῆς τιμωρίας εἰπεῖν ἐκεῖνο δὴ τὸ περιφερόμενον· ἔπίσσε τὸν Ἀναξάρχου θύλακον, Ἀναρχὸν δὲ οὐ πτίσσεις'. κελεύσαντος δὲ τοῦ Νικοκρέοντος καὶ τὴν γλῶτταν αὐτοῦ ἐκτμηθῆναι, λόγος ἀποτραγόντα προσπτύσαι αὐτῷ. καὶ ἔστιν ἡμῶν εἰς αὐτὸν οὕτως <ἔχον> (Anth.

P. VII, 133):

πίσσετε, Νικοκρέων, ἔτι καὶ μάλα· θύλακός ἐστι·
πίσσετ'· Ἀνάξαρχος δ' ἐν Διός ἐστι πάλαι.
καὶ σὲ διαστείλασα γνάφοις ὀλίγον (?) τάδε λέξει
ρήματα Φερσεφόνη· ἔρρε μλωθρὸ κακέ'.

(60) οὗτος διὰ τὴν ἀπάθειαν καὶ εὐκολίαν τοῦ βίου Εὐδαιμονικὸς ἐκαλεῖτο· καὶ ἦν ἐκ τοῦ ῥάιστου δυνατὸς σωφρονίζειν. τὸν γοῦν Ἀλέξανδρον οἰόμενον εἶναι θεὸν ἐπέστρεψεν· ἐπειδὴ γὰρ ἔκ τινος πληγῆς εἶδεν αὐτῷ καταρρέον αἶμα, δείξας τῇ χειρὶ πρὸς αὐτόν φησι· τουτὶ μὲν αἶμα καὶ οὐκ ἰχώρ, οἷός πέρ τε ῥέει μακάρεσσι θεοῖσι' (E 340). Πλούταρχος δ' αὐτὸν Ἀλέξανδρον τοῦτο λέξει πρὸς τοὺς φίλους φησίν. ἀλλὰ καὶ ἄλλοτε προπίνοντα αὐτῷ τὸν Ἀνάξαρχον δείξαι τὴν κύλικα καὶ εἰπεῖν· βεβλήσεταιί τις θεῶν βροτησίαι χειρὶ (Eur., Or. 271).

A 2 = Diogenés Laertios, Vitae philosophorum IX, 61

Πύρρων Ἡλεῖος ... ἤκουσε Βρύσωνος τοῦ Στίλπωνος, ὡς Ἀλέξανδρος ἐν Διαδοχαῖς (fr. 146; FHG III, 243), εἶτα Ἀναξάρχου ξυνακολουθῶν πανταχοῦ, ὡς καὶ τοῖς Γυμνοσοφισταῖς ἐν Ἰνδίαι συμμίξαι καὶ τοῖς Μάγοις ... (63) ἐκπατεῖν τε αὐτόν καὶ ἐρημάζειν, σπανίως ποτ' ἐπιφαινόμενον τοῖς οἴκοι. τοῦτο δὲ ποιεῖν

ἀκούσαντα Ἴνδοῦ τινος ὄνειδίζοντος Ἀναξάρχῳ, ὡς οὐκ ἂν ἕτερόν τινα διδάξαι οὗτος ἀγαθόν, αὐτὸς αὐτὰς βασιλικὰς θεραπεύων. αἰεὶ τε εἶναι ἐν τῷ αὐτῷ καταστήματι, ὥστε εἰ καὶ τις αὐτὸν καταλίποι μεταξὺ λέγοντα, αὐτῷ διαπεραίνειν τὸν λόγον, καίτοι κεκινημένον τε <***> ὄντα ἐν νεότητι. πολλάκις, φησί (Antigonos Karyst. p. 35 Wilam.), καὶ ἀπεδήμει, μηδενὶ προειπῶν, καὶ συνερέμβετο οἷσιν ἠθέλεν. καὶ ποτ' Ἀναξάρχου εἰς τέλμα ἐμπεσόντος, παρηλθεν οὐ βοηθήσας· τινῶν δὲ αἰτιωμένων, αὐτὸς Ἀνάξαρχος ἐπὶ τὸ ἀδιάφορον καὶ ἄστοργον αὐτοῦ.

A 3 = Plútarchos, Alex. 52

Καλλισθένης μὲν ἠθικῶς ἐπειράτο καὶ πράϊως ὑποδύομενος τῷ λόγῳ καὶ περιῶν ἀλύπως λαβέσθαι τοῦ πάθους, ὁ δὲ Ἀνάξαρχος ἰδίαν τινὰ πορευόμενος ἐξ ἀρχῆς ὁδὸν ἐν φιλοσοφίᾳ καὶ δόξαν εἰληφῶς ὑπεροψίας καὶ ὀλιγωρίας τῶν συνήθων εὐθύς εἰσελθὼν ἀνεβόησεν· οὗτός ἐστιν Ἀλέξανδρος, εἰς ὃν ἡ οἰκουμένη νῦν ἀποβλέπει· ὁ δὲ ἔρριπται κλαίων ὥσπερ ἀνδράποδον ἀνθρώπων νόμον καὶ ψόγον δεδοικῶς, οἷς αὐτὸν προσήκει νόμον εἶναι καὶ ὄρον τῶν δικαίων, ἐπεὶ περ ἄρχειν καὶ κρατεῖν νενίκηκεν, ἀλλὰ μὴ δουλεύειν ὑπὸ κενῆς δόξης κεκρατημένον. οὐκ οἶσθα, εἶπεν, ὅτι τὴν Δίκην ἔχει πάρεδρον ὁ Ζεὺς καὶ τὴν Θέμιν, ἵνα πᾶν τὸ πραχθὲν ὑπὸ τοῦ κρατοῦντος θεμιτὸν ἦ καὶ δίκαιον; τοιούτοις τισὶ λόγοις χρησάμενος ὁ Ἀνάξαρχος τὸ μὲν πάθος ἐκούφισε τοῦ βασιλέως, τὸ δὲ ἦθος εἰς πολλὰ χαυνότερον καὶ παρανομώτερον ἐποίησεν, αὐτὸν δὲ δαιμονίως ἐνήρμοσε καὶ τοῦ Καλλισθένους τὴν ὁμιλίαν οὐδὲ ἄλλως ἐπίχαριν διὰ τὸ αὐστηρὸν οὔσαν προσδιέβαλε. λέγεται δὲ ποτε παρὰ δεῖπνον ὑπὲρ ὠρῶν καὶ κράσεως τοῦ περιέχοντος λόγων ὄντων τὸν Καλλισθένην μετέχοντα δόξης τοῖς λέγουσι τάκει μᾶλλον εἶναι ψυχρὰ καὶ δυσχείμερα τῶν Ἑλληνικῶν, ἐναντιομένου τοῦ Ἀναξάρχου καὶ φιλονικοῦντος εἰπεῖν· ἀλλὰ μὴν ἀνάγκη σοι ταῦτα ἐκείνων ὁμολογεῖν ψυχρότερα· σὺ γὰρ ἐκεῖ μὲν ἐν τρίβῳ διεχείμαζες, ἐνταῦθα δὲ τρεῖς ἐπιβεβλημένους δάπιδας κατάκεισαι'. τὸν μὲν οὖν Ἀνάξαρχον καὶ τοῦτο προσπαρῶξυνε.

A 4/1 = Plútarchos, Alex. 28

ἐπεὶ δὲ μεγάλης ποτὲ βροντῆς γενομένης καὶ πάντων ἐκπλαγέντων Ἀνάξαρχος ὁ σοφιστῆς παρῶν ἔφη πρὸς αὐτόν· μή τι σὺ τοιοῦτον ὁ τοῦ Διός;', γελᾶσας ἐκείνος· οὐ βούλομαι γάρ, εἶπε, φοβερός εἶναι τοῖς φίλοις ὥσπερ σὺ με κελεύεις ὁ καταφαυλίζων μου τὸ δεῖπνον, ὅτι ταῖς τραπέζαις ἰχθύας ὄρᾳς ἐπικειμένους, οὐ σατραπῶν κεφαλᾶς'. τῷ γὰρ ὄντι λέγεται τὸν Ἀνάξαρχον ἰχθυδίων Ἑφαιστίωνι πεμφθέντων ὑπὸ τοῦ βασιλέως τὸν προειρημένον ἐπιφθέγξασθαι λόγον, οἷον ἐξευτελίζοντα καὶ κατειρωνευόμενον τοὺς τὰ περίβλεπτα μεγάλους

πόνους καὶ κινδύνοις διώκοντας, ὡς οὐδὲν ἢ μικρὸν ἐν ἡδοναῖς καὶ ἀπολαύσεσι πλεόν ἔχοντας τῶν ἄλλων.

A 4/2 = Satyros (fr. 18; FHG III, 164) in: Athénaios, Deipnosophistae VI, 250e (57, 17 Kaibel)

Ἄναξαρχὸν φησι τὸν εὐδαιμονικὸν φιλόσοφον ἓνα τῶν Ἀλεξάνδρου γενέσθαι κολάκων καὶ συνοδεύοντα τῷ βασιλεῖ, ἐπεὶ ἐγένετό ποτε βροντὴ ...

A 4/3 = Plútarchos, Alex. virt. I, 40; p. 331e

ὅτι τὸν μὲν ἄρμονικὸν Ἄναξαρχον ἐντιμώτατον τῶν φίλων ἐνόμιζε.

A 5 = Arr. (???), Anab. IV, 9, 7

εἰσὶ δὲ οἱ λέγουσιν Ἄναξαρχον τὸν σοφιστὴν ἐλθεῖν μὲν παρ' Ἀλέξανδρον κληθέντα ὡς παραμυθησόμενον· εὐρόντα δὲ κείμενον καὶ στένοντα ἐπιγελάσαντα ἀγνοεῖν, φάναι, διότι ἐπὶ τῷδε οἱ πάλαι σοφοὶ ἄνδρες τὴν Δίκην παρέδρον τῷ Διὶ ἐποίησαν ὡς ὅ τι ἂν πρὸς τοῦ Διὸς κυρωθῆι, τοῦτο ξὺν δίκῃ πεπραγμένον· καὶ οὖν καὶ τὰ ἐκ βασιλέως μεγάλου γιγνόμενα δίκαια χρῆναι νομίζεσθαι, πρῶτα μὲν πρὸς αὐτοῦ βασιλέως ἔπειτα πρὸς τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. ταῦτα εἰπόντα παραμυθήσασθαι μὲν Ἀλέξανδρον ἐν τῷ τότε· κακὸν δὲ μέγα, ὡς ἐγὼ φημι, ἐξεργάσασθαι Ἀλεξάνδρῳ καὶ μείζον ἔτι ἢ ὅτῳ τότε ξυνείχετο· εἶπερ οὖν σοφοῦ ἀνδρὸς τήνδε ἔγνω τὴν δόξαν ὡς οὐ τὰ δίκαια ἄρα χρὴ σπουδῆι ἐπιλεγόμενον πράττειν τὸν βασιλέα, ἀλλὰ ὅ τι ἂν καὶ ὅπως οὖν ἐκ βασιλέως πραχθῆι, τοῦτο δίκαιον νομίζειν. ἐπεὶ καὶ προσκυνεῖσθαι ἐθέλειν Ἀλέξανδρον λόγος κατέχει, ... οὐκ ἐνδεῆσαι δὲ οὐδὲ πρὸς τοῦτο αὐτῷ τοὺς κολακεῖαι ἐς αὐτὸ ἐνδιδόντας, ἄλλους τέ τινας καὶ δὴ καὶ τῶν σοφιστῶν τῶν ἀμφ' αὐτὸν Ἄναξαρχόν τε καὶ Ἄγιν Ἀργεῖον ἐποποιόν.

A 6/1 = Arr. (???), Anab. IV, 10, 5

ὑπὲρ δὲ τῆς προσκυνήσεως ὅπως ἠγναντιώθη Ἀλεξάνδρῳ καὶ τοιόσδε κατέχει λόγος. ξυγκεῖσθαι μὲν γὰρ τῷ Ἀλεξάνδρῳ πρὸς τοὺς σοφιστάς τε καὶ τοὺς ἀμφ' αὐτὸν Περσῶν καὶ Μήδων τοὺς δοκιμωτάτους μνήμην τοῦ λόγου τοῦδε ἐν πότῳ ἐμβαλεῖν· ἄρξαι δὲ τοῦ λόγου Ἄναξαρχον, ὡς πολὺ δικαιότερον ἂν θεὸν νομιζόμενον Ἀλέξανδρον Διονύσου τε καὶ Ἡρακλέους, μὴ ὅτι τῶν ἔργων ἕνεκα ὅσα καὶ ἡλίκα καταπέπρακται Ἀλεξάνδρῳ, ἀλλὰ καὶ ὅτι Διόνυσος μὲν Θηβαῖος ἦν οὐδὲν τι προσήκων Μακεδόσι, καὶ Ἡρακλῆς Ἀργεῖος οὐδὲ οὗτος προσήκων ὅτι μὴ κατὰ γένος τὸ Ἀλεξάνδρου· Ἡρακλείδην γὰρ εἶναι Ἀλέξανδρον· Μακεδόνας δὲ ἂν τὸν σφῶν βασιλέα δικαιότερον θείαις τιμαῖς κοσμοῦντας. καὶ γὰρ οὐδὲ ἐκεῖνο εἶναι ἀμφίλογον ὅτι ἀπελθόντα γε ἐξ ἀνθρώπων ὡς θεὸν

τιμήσουσι· πόσῳ δὴ δικαιότερον ζῶντα γεραίρειν ἢπερ τελευτήσαντα ἐς οὐδὲν ὄφελος τῷ τιμωμένῳ.

c. 11. Λεχθέντων δὲ τούτων τε καὶ τοιούτων λόγων πρὸς Ἄναξάρχου τοὺς μὲν μετεσχηκότας τῆς βουλῆς ἐπαινεῖν τὸν λόγον καὶ δὴ ἐθέλειν ἄρχεσθαι τῆς προσκυνήσεως· τοὺς Μακεδόνας δὲ τοὺς πολλοὺς ἀχθομένους τῷ λόγῳ σιγῇ ἔχειν. Καλλισθένην δὲ ὑπολαβόντα· Ἄλεξανδρον μὲν, εἰπεῖν, ὧ Ἄναξαρχε, οὐδεμιᾶς ἀνάξιον ἀποφαίνω τιμῆς ὅσαι ξύμμετροι ἀνθρώπῳ'...

A 6/2 = Curt. VIII, 5, 8

Agis quidem Argivus, pessimorum carminum post Choerilum conditor, et ex Sicilia Cleo ... hitum caelum illi aperiebant Herculemque et Patrem Liberum et cum Polluce Castorem novo numini cessuros esse iactabant.

A 7/1 = Filodémos, De vitiis IV (Gomperz Comment. Mommsen. 471; Crönert Kolotes Register 187) c. 5. 6

οὐκ εἰκῆ δέ, ἀλλὰ συνπαρατιθεῖς ἐντέχνως τῷ δάκνοντι τὸ γλυκύ, οἶον μί<σγ>ων ἔπαινον <ἀδ>ρότερον ἐλάττονι ψόγῳ καὶ συνκατάθεσιν ἀντιλογίαι, καθάπερ τοιοῦτος, οὗ προσιεμένοις ὀξύτ<ερα> διδόασί τινες <τῷ> γλυκεῖ δαψιλεστέρωι χρώμενοι. τοιοῦτον δ<ε> καὶ τὸν Ἄναξάρχον λέγουσιν· <ἀντει>πῶν γὰρ τῷ Ἄλεξάνδρῳ δ<ι>ότι στέ<ρ><γ>ει τοῖς κόλαξιν, ἐπήνει <πάλιν· ἀλλὰ μ>ὴν πρέπει τοῦτο τοῖς ἀπὸ Διός· Διόνυσος μὲν γὰρ ἔχαιρε Σατύροις, Ἡρακλῆς δὲ Κέρκωψιν. ἔστιν δ' ὅτε καὶ διερεθισθεῖς μὲν ἐπύκρνανεν, ἑαυτοῦ δὲ μνησθεῖς ἐγλύκανεν, ὡς ὁ ῥηθεῖς <β>αλόντος αὐτὸν ὑβριστικώτερον <αυσεφαλλεν μήλοισ τοῦ βασιλέως, ὅτ' ἀπειλήσεν> ἐπαράμενος τὸ ποτήριον· ἰβεβλήσεταιί τις θεῶν βροτησίαι χερσί' (Eur. Or. 271).

A 7/2 = Plútarchos, Quaest. conv. IX, 1, 2; p. 737a

καὶ Ἄναξάρχος. ὑπ' Ἄλεξάνδρου μήλοισ βαλλόμενος παρὰ δεῖπνον, ἐπαναστὰς καὶ εἰπῶν ἰβεβλήσεταιί τις θεῶν βροτησίαι χερσί'.

A 8 = Ael., V. H. IX, 37

Ἄναξάρχος ὁ ἐπικληθεῖς Εὐδαιμονικός κατεγέλα Ἄλεξάνδρου ἑαυτὸν ἐκθεοῦντος. ἐπεὶ δὲ ἐνόσησέ ποτε Ἄλέξανδρος. εἶτα προσέταξεν αὐτῷ ὁ ἰατρὸς ῥόφημα σκευασθῆναι, γελάσας ὁ Ἄναξάρχος ἰτου μέντοι θεοῦ ἡμῶν' εἶπεν ἰεν τρυβλίου ῥοφήματι αἰ ἐλπίδες κεῖνται'.

A 9 = Athénaios, Deipnosophistae XII; p. 548b (XII, 70 Kaibel)

περὶ δ' Ἄναξάρχου Κλέαρχος ὁ Σολεὺς ἐν πέμπτῳ Βίων (fr. 14; FHG II, 308) οὕτω γράφει·

ἄνωγαι Εὐδαιμονικῶι καλουμένωι Ἄναξάρχωι διὰ τὴν τῶν χορηγησάντων ἄνοιαν περιπεσούσης ἐξουσίας γυμνή μὲν ὠινοχόει παιδίσκη πρόσηβος ἢ προκριθεῖσα διαφέρειν ὥραι τῶν ἄλλων, ἀνασύρουσα πρὸς ἀλήθειαν τὴν τῶν οὕτως αὐτῆι χρωμένων ἀκρασίαν. ὁ δὲ σιτοποιοὺς χειρῖδας ἔχων καὶ περὶ τῶι στόματι κημὸν ἔτριβε τὸ σταῖς, ἵνα μήτε ἴδρως ἐπιρρέοι μήτε τοῖς φυράμασιν ὁ τρίβων ἐμπνέοι.’

A 10 = Timón fr. 58 Diels

ἐν δὲ τὸ θαρσαλέον τε καὶ ἐμμενές, ὅππη ὀρούσαι,
φαίνεται Ἄναξάρχου κύνεον μένος· ὅς ῥα καὶ εἰδῶς,
ὡς φασαν, ἄθλιος ἔσκε· φύσις δέ μιν ἔμπαλιν ἦγεν
ἠδονοπλήξ, ἦν πλεῖστοι ὑποτρείουσι σοφιστῶν.

A 11 /1 = Plútarchos, De tranqu. an. 4; p. 466d

Ἄλέξανδρος Ἄναξάρχου περὶ κόσμων ἀπειρίας ἀκούων ἐδάκρυε καὶ τῶν φίλων ἐρωτῶντων ὅ τι πέπονθεν, ἄξιον, ἔφη, ἄδακρυεῖν, εἰ κόσμων ὄντων ἀπείρων ἑνὸς οὐδέπω κύριοι γεγόναμεν;’

A 11 /2 = Val. Max. VIII, 14 ext. 2

iam Alexandri pectus insatiabile laudis, qui Anaxarcho comiti suo ex auctoritate Democriti praeceptoris innumerabiles mundos esse referenti: ‘heu me’ inquit ‘me miserum quod ne uno quidem adhuc potitus sum’.

A 12 = Strabón, Geographica XIII; p. 594

ἐκεῖνος (Alexandros) γὰρ κατὰ συγγενείας ἀνανέωσιν ὥρμησε προνοεῖν αὐτῶν ἄμα καὶ φιλόμηρος ὦν· φέρεται γοῦν τις διόρθωσις τῆς Ὀμήρου ποιήσεως, ἢ ἐκ τοῦ νάρθηκος λεγομένη, τοῦ Ἀλεξάνδρου μετὰ τῶν περὶ Καλλισθένη καὶ Ἄναξαρχον ἐπελθόντος καὶ σημειωσαμένου τινά, ἔπειτα καταθέντος εἰς νάρθηκα, ὃν ἠῦρεν ἐν τῆι Περσικῆι γάζῃ πολυτελῶς κατασκευασμένον.

A 13 /1 = Kléméns Alex., Stromata IV, 57

τὰ γὰρ Ἄναξάρχου σιωπῶν πτίσσε ἐπιβοῶντος τὸν Ἄναξάρχου θύλακον Ἄναξαρχον γὰρ οὐ πτίσσεις, ὀπηνίκα πρὸς τοῦ τυράννου ὑπέροις σιδηροῖς ἐπτίσσετο.

A 13 /2 = Val. Max. III extr. 4

multorum aures illa lingua et in primis Alexandri regis admiratione sui adtonitas habuerat, dum terrae condicionem, habitum maris, siderum motus, totius denique mundi naturam prudentissime et facundissime expromit.

A 14 = Pseudo-Galénos, H. ph. 4 (D. 602)

<ή δὲ> ἐκ τέλους (καὶ δόγματος) ὡσπερ ἡ Εὐδαιμονική· ὁ γὰρ Ἄναξαρχος τέλος τῆς κατ' αὐτὸν ἀγωγῆς τὴν εὐδαιμονίαν ἔλεγεν.

A 15 = Pseudo-Galénos, H. ph. 7 (D. 604)

σκεπτικούς δὲ Ζήνωνα τὸν Ἐλεάτην καὶ Ἄναξαρχον τὸν Ἀβδηρίτην καὶ τὸν ἄγαν ἠκριβωκένας τὴν ἀπορητικὴν ὑποληφθέντα Πύρωνα.

A 16 = Sextos Empeirikos, Adversus mathematicos VII, 88

Ἄναξαρχον δὲ καὶ Μόνιμον ὅτι σκηνογραφίαι ἀπέεικασαν τὰ ὄντα τοῖς τε κατὰ ὕπνου ἢ μανίαν προσπίπτουσι ταῦτα ὡμοιωσθαι ὑπέλαβον.